

Opora ve víře u zahraničních studentů českých vysokých škol

Markéta Šemberová

Abstrakt

Příspěvek se zabývá významem víry jako opory v náročných studijních situacích u zahraničních studentů. Příspěvek je nejprve ukotven v teoretické části, kde jsou definovány klíčové pojmy potřebné pro výzkum. Cílem výzkumné části příspěvku je nejprve zjistit demografické údaje studentů, poté roli víry v jejich každodenních životech a v náročných studijních situacích, v poslední řadě pak zkoumáme vliv jejich víry na hodnotu vzdělávání a na jejich vnímání této hodnoty. Za výzkumný nástroj byl zvolen polostrukturovaný rozhovor. Odpovědi respondentů byly otevřeně, axiálně a selektivně kódovány.

Klíčová slova: hodnota vzdělání, spirituální opora, víra, náročná studijní situace.

Religion support for foreign students at Czech universities

Abstract

The article deals with the importance of faith as support in the challenging study-related situations among the foreign students. Firstly, the article consists of the theoretical part, in which the key concepts for this research are defined. The aim of the research part, is to find out the demographic data of the students and the role of faith in their daily lives and in the challenging study-related situations. Finally, we examine the influ-

ence of their faith on the value of education and their perception of this value. As the research method, we chose semi-structured interviews. Responses of the respondents were subjected to open, axial and selective coding.

Keywords: value of education, spiritual support, faith, challenging study-related situation.

DOI:10.5507/epd.2019.006

Úvod

Článek se zabývá problematikou opory ve víře u studentů z odlišného sociokulturního prostředí při jejich náročném studiu medicíny a zubního lékařství. Výzkumné šetření je součástí širšího výzkumného záměru, ve kterém je zkoumána hodnota vzdělání u zahraničních studentů a aspekty, které na ni mohou mít vliv.

V tomto příspěvku se zabýváme studenty pocházejícími z Velké Británie, studujícími v anglickém jazyce. Zaměřujeme se především na tzv. generaci 1.5, což jsou potomci migrantů na území Velké Británie z různých zemí. Vzhledem ke zjištěním v dřívějších výkumech, jsme se rozhodli naši pozornost zaměřit na studenty hinduisty a sikha, muslimy a křesťany, a to z toho důvodu, že u těchto tří skupin jsme zaznamenali podobnosti či rozdíly, které měly vliv jak na hodnotu vzdělání, tak na hodnoty v životě obecně.

Rozhodli jsme se proto tento příspěvek konstituovat tak, že v první řadě se budeme zabývat hodnotami a hodnotou vzdělání, poté se přesuneme k teorii o sociální a spirituální opoře, což jsou pro studenty klíčové aspekty v těžkých studijních situacích. V poslední řadě se zabýváme tím, jakým způsobem má víra studentů vliv na hodnotu vzdělání a jejího vnímání.

1 Teoretické ukotvení

Jak jsme již nastílnili v úvodu tohoto příspěvku, naším základním východiskem se stává pojem *hodnota*. Hodnotu vysvětluje pedagogický slovník jako „...subjektivní ocenění nebo míra důležitosti, kterou jedinec přisuzuje určitým věcem, jevům, symbolům, jiným lidem aj.“ (Průcha, 2009). Rokeach (1970) hovoří o systému přesvědčení člověka (system of beliefs), který nelze studovat jako jednotlivá přesvědčení, ale pouze jako jejich projev v chování člověka. Míra přesvědčení člověka o různých skutečnostech je proměnlivá, a více či méně centrální či okrajová. V tom spatřuje rozdíl mezi hodnotami a postoji, neboť hodnoty jsou podle Rokeache v centru systému přesvědčení jedince, a proto jich je méně než postojů. Podle Rokeache je hodnota vztažena jen k abstraktním ideálům

a ideálním způsobům chování. Podle Říčana (2010) jsou hodnoty „*nejobecnější postoje, které určují celý životní styl a orientaci člověka ve světě*“. Popovič (in Cakirpaloglu, 2004) uvádí: „...*hodnoty představují společenské standardy, kterými je regulována činnost a chování lidí ve společnosti. Hodnoty určují, co je potřeba dělat, oceňovat, k čemu směřovat, zatímco normy regulují jak, tj. způsob chování při realizaci hodnoty nebo jak obecně jednat.*“

V návaznosti na dřívější výzkumy jsme se zabývali dále hodnotovou orientací. Na hodnotovou orientaci nahlížíme jako na hierarchicky uspořádaný soubor hodnot tvořený postoji, zájmy, zkušenostmi a chováním. Patří k nejdůležitějším charakteristikám naší osobnosti, pro nás je, mimo jiné, podstatné, že se proměňuje s věkem. Hodnotovou orientaci tedy ovlivňují jak faktory vnitřní, tak i vnější – zde bychom měli zmínit především materiální podmínky, vliv výchovných institucí nebo politicko-ekonomické situace státu.

Na základě výsledků předchozích výzkumů si dovoluujeme také souhlasit s tvrzením Vojtové (2012), která ve své práci uvádí, že hodnota vzdělání je pro vysokoškolské studenty důležitá především z následujících důvodů: přináší potenciál, možnosti efektivněji pracovat, větší rozhled a schopnost hledat informace v souvislostech, schopnost větší orientace na trhu práce i ve společnosti, získání dovedností pracovat s informacemi, získání všeobecného rozhledu a nadhledu a umění komunikace. Studenti dále spatřují hodnotu vzdělání i účelově: získání kvalifikace (diplomu), možnosti nalezení dobrého zaměstnání, které člověka baví, možnosti kariérního růstu, v zisku peněz. Otázkou však stále zůstává, zda je hodnota vzdělání spíše inklinující k obdržení vysokoškolského diplomu, nebo k nabytí znalostí a dovedností?

Jak jsme uvedli výše, pro věřící vysokoškolské studenty je v náročných studijních situacích velmi důležitá složka víry a hledají u ní oporu. Toto téma nás zaujalo a považujeme za relevantní jej dále rozvíjet a zkoumat. Proto nás v tomto příspěvku zajímá, kde studenti v těžkých studijních situacích nalézají oporu. Považujeme tedy za nutné definovat v tomto příspěvku dva pro nás stěžejní typy opory, kde první typ lze nazvat sociální oporou a druhý spirituální.

Křivohlavý (2005) sociální oporu chápe jako sociální aktivitu vedoucí ke zlepšení kvality života neboli tzv. well-being, což následně ovlivní a zlepší schopnost daného člověka náročnou situaci zvládnout. Sociální oporu chápe jako činnost, která se zaměřuje na zlepšení celkového stavu daného jedince, a to ve všech jeho složkách (fyzický stav, psychický stav, sociální stav, duchovní vztah a morální vztah).

Frankl (in Paulík, 2010) tvrdí, že jedincům pomáhají při zvládání zátěžových situací vyznávané osobní hodnoty a stanovené životní cíle, na které se jedinci mohou zaměřovat. Otázka jejich smyslu života může být velmi úzce spjata i s vírou, spiritualitou a nadějí, což můžeme nazvat spirituální oporou. Pro některé může být náboženská víra dokonce sama o sobě smyslem života, který jedincům pomáhá s hledáním odpovědí na složité existenciální otázky, se kterými si sami nevědí rady a bývá i důležitým podpůrným faktorem při zvládání zátěžových situací. Z toho však nevyvozujeme, že víra je

pro nalezení životního smyslu či životních cílů nezbytná. Stejně hodnotově orientovaný smysl života a jsou schopni nacházet například i ateisté.

Paulík (2010) cituje mnoho autorů, kteří vnímají a popisují víru jako pozitivní prvek podporující odolnost vůči zátěžovým situacím. Víra věřícím přináší sílu při zvládání stresových a zátěžových situací, zároveň také jedincům napomáhá vytvořit si nadhled a odstup. Jednou z velmi podstatných hodnot ve víře tvoří odpuštění, které je jednak jednou z nejzákladnějších charakteristik Boha samotného, jednak základní hodnotou ve vztazích vůči sobě samému i vůči ostatním jedincům.

2 Metodologie

V tomto příspěvku bylo využito kvalitativního designu výzkumu a za metodu byl zvolen polostrukturovaný rozhovor. Do výzkumného vzorku spadají studenti vyznávající islám, hinduismus, sikhismus a křesťanství.

2.1 Způsob získání dat

Za způsob výběru respondentů jsme si zvolili metodu sněhové koule. Všem studentům byly položeny stejné otázky, které byly dle potřeby doplňovány. Všem studentům bylo na začátku vysvětleno, pro jaké účely budou rozhovory s nimi realizovány, okrajově byli i seznámeni s tématy, na která se budeme dotazovat. Odpovědi všech studentů byly nahrány, přepsány a kódovány a poté zpracovány pomocí otevřeného, axiálního a selektivního kódování (Švaříček, Šedová, 2014).

2.2 Analýza dat

2.2.1 Otevřené kódování

Na základě odpovědí respondentů nám vznikly následující kategorie kódů:

- Víra, náboženské vyznání,
- Vliv etnického původu a rodiny na vyznání,
- Žebříček životních hodnot, postavení vzdělání v žebříčku hodnot,
- Opora ve víře v životě, modlitby, význam modlení pro respondenta, každodenní rutina,
- Opora ve víře při studiu, rituály, talismany, modlitby, pocity,
- Vzdělání z pohledu víry, citáty z Koránu a Bible, vliv kultury na vzdělání, prestiž, respekt a úcta okolí,

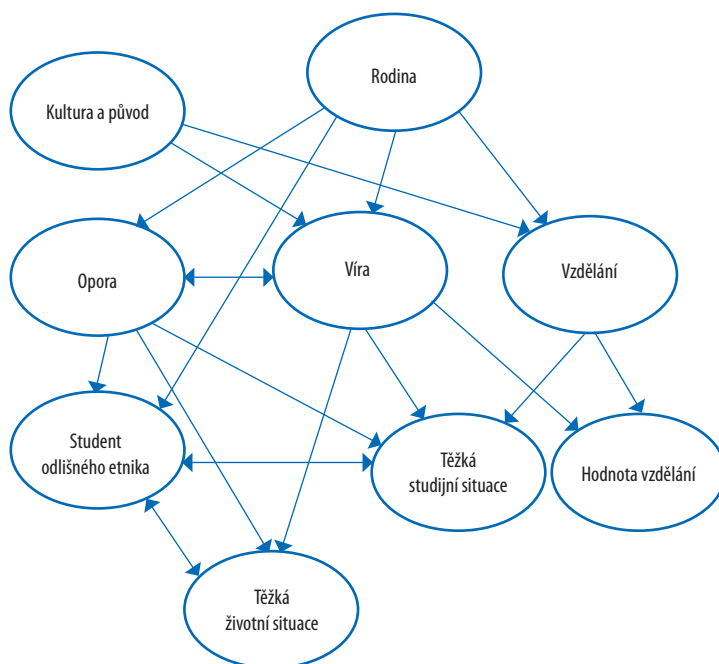
- Hodnota vzdělání, pohled na význam vzdělání, titul, znalosti, smysl života.

2.2.2 Axiální kódování

Na základě axiálního kódování vznikly následující kategorie kódů a vztahy mezi nimi (Graf 1).

Graf 1

Axiální kódování kategorií kódů

2.2.3 Selektivní kódování

Velké rozdíly se projevují mezi skupinami jednotlivých náboženských vyznání, avšak mezi jednotlivci v každé ze skupin jsou rozdíly minimální. U muslimů a křesťanů se více méně shoduje žebříček životních hodnot, zejména pak v umístění víry v daném žebříčku. Všech šest respondentů daných náboženských vyznání uvedlo svou víru na prvním místě, pak následovala rodina a přátelé, a na třetím místě respondenti uváděli vzdělání.

Muslim původem z Pákistánu v reakci na svůj žebříček hodnot konstatoval: „*Měl bych se modlit pětkrát denně, bohužel to pro mě ale není časově možné skrze školu, snažím se ale dodržet co nejvíce tento režim. Mám pocit, že když ho nedodržím, mohl by se ke mně Alláh otočit zády, když ho budu zrovna potřebovat třeba.*“ Hinduisté spolu se Sikhem naopak víru staví až na třetí či čtvrté místo, po rodině a přátelích, potřebě pomáhat druhým a po vzdělání. Jeden z hinduistů se přímo vyjádřil následujícím tvrzením: „*Pro mne je víra spíše něco jako styl života, taková cesta, kterou mi nějaká pravidla doporučují. ... nevidím ji jako povinnost v tom, že bych se třeba měl pravidelně modlit. Je to něco, co při mně je, ať už se modlím třikrát denně nebo měsíčně.*“

Muslimové a křesťané pak uvádějí, že je jim víra oporou v těžkých situacích (jak studijních, tak životních), zejména ve formě navození pocitu zklidnění a schopnosti soustředit se lépe a více racionálně na daný problém. Respondenti těchto vyznání dále také uvedli, že jim pocit sdílení problému s Bohem dodává pocit úlevy, že danému problému nemusí čelit sami. Křesťan v tomto kontextu tvrdí, že: „*Pro mě je modlení samozřejmostí, ať už v těžké situaci jsem, nebo ne. Ale když už v ní jsem, mám pocit, že Bůh stojí při mně, vyslechl mě, a pokud má pocit, že si pomoc zasloužím, dá mi ji.*“ Muslim původem z Pákistánu pak uvedl: „*Pro mě jsou ty těžké situace jakoby předurčené. Beru to tak, že to z nějakého důvodu takto mělo být, Alláh to tak chtěl, a má se mnou prostě jiné plány, které pochopím až časem, jakoby až retrospektivně.*“ Hinduisté a sikh ve víře a v modlitbách nacházejí formu meditace, víra v nich probouzí spíše pocit vnitřního klidu.

Odpovědi respondentů se lišily, zejména co se role představitelů víry týče. Pro křesťany hraje kněz velmi důležitou roli, chodí za ním pro podporu v těžkých studijních i životních chvílích. Jedna respondentka uvedla, že: „*Přestože jsme cizinci, do kostela chodíme i tady. Máme tu na koho se obrátit. Kromě kostela máme svůj biblický kroužek, který je pro mě taky strašně moc důležitý. Vždy mne všichni vyslechnou, poradí a pomohou.*“ Pro muslimy však imám představuje roli člověka, který sjednocuje mešitu a provádí věřící jejich modlitbami. Jeden z muslimských respondentů řekl: „*Pro naši víru imám není jako pro křesťany kněz. Tam se dělají zpovědi a tak. ... pro nás je to někdo, kdo s námi odříká modlitbu, je to takový průvodce tou modlitbou. Někaké bližší vztahy s ním nemám, a kdybych potřeboval pomoc, on nebude první osoba, za kterou bych šel. ... leda by se to týkalo přímo mé víry.*“ Pro sikh a hinduisty představuje kněz především vzor morálních hodnot a nejčastěji jej nazývali jako průvodce ve svých životech. Sikh dokonce uvedl: „*Pro mě je to takový učitel životních hodnot, nebo učitel života. Sikh totiž v překladu znamená student. Znamená to, že se máme učit od našeho učitele, ať už ve škole, nebo od kněze samotného.*“

Respondenti dále reagovali na otázku, zda se během jejich náročných studijních situací mění intenzita a frekvence modliteb, či vyhledávání opory u Boha. Muslimové a křesťané to považují za pokrytecké, se obracet k Bohu pro pomoc častěji, když jej potřebují v náročných situacích, avšak hinduisté uvedli, že se k Bohu obracejí mnohem častěji. Dokonce uvádějí, že si na zkoušky nosí s sebou talismany spojené s jejich vírou, a při těžkých otázkách během zkoušení se v duchu na Boha obracejí s krátkou modlit-

bou. Jedna z respondentek uvedla: „*Já mám u sebe v diáři fotku našeho Boha v mnoha jeho podobách, je to takový barevný obrázek... Ten s sebou nosím na každou zkoušku.*“ Na postavení vzdělání z pohledu víry reagovali zejména muslimové a hinduisté spolu se sikhem. Muslimové uváděli citáty z Koránu, kterými je vzdělávání silně podporováno. Jeden z muslimských studentů tvrdí: „*V Koránu je přímo věta... [...] Každý otec je povinen své potomky vést ke vzdělání a poznávání nových věcí.*“ Křesťané naopak uvedli, že: „*Pokud nám Bůh dá šanci studovat, budu studovat, ale pokud mi k tomu šanci nedá, má se mnou prostě jiné úmysly. Vzdělání v životě není to nejdůležitější z pohledu mé víry.*“

Hinduisté a sikh pak propojovali pohled na vzdělání i s kulturním původem, dále jmenovali příklady, kterými je důležitost vzdělání v jejich víře i kultuře zdůrazňována. Jeden z hinduistů přímo uvedl: „*Vzhledem k tomu, že má rodina pochází z Indie, kde funguje kastovní systém je pro nás vzdělání hrozně důležité. Kdo bude vzdělaný, bude se mít prostě líp, tak to funguje. Zároveň z toho důvodu do Anglie rodiče šli [...], že mě a bratrovi umožní snadnější přístup ke vzdělání.*“ Křesťané pak uvedli, že je vzdělání vnímáno jako důležité, avšak ne nezbytné.

Pro všechny respondenty je hodnota vzdělávání velmi důležitá. Odpovědi se shodují zejména v tom, že je pro ně více důležité mít znalosti a rozšířit si své obzory než obdržet titul. Hinduisté se sikhem a muslimové dále uvedli, že obdržet titul je pro ně jakýmsi zadostiučiněním zejména z důvodu, že jejich rodiče přišli na území Evropy právě z toho důvodu, aby jim poskytli lepší podmínky pro život.

Závěry

Výzkumným šetřením byly zjištěny zajímavé a pro naši další práci užitečné poznatky. Cílem našeho příspěvku bylo zjistit, jakou oporu studentům víra poskytuje během jejich náročných studijních situacích. Zjistili jsme, že víra má u každé ze skupin respondentů odlišný vliv na vnímání hodnoty vzdělání. Každá z těchto skupin má odlišný postoj k víře a vnímá její hodnotu jinak. Hinduisté víru chápou spíše jako životní styl, kdežto muslimové a křesťané jako každodenní součást života. I přesto lze spatřovat rozdíly v pohledu na hodnotu vzdělání, která hraje v islámu a hinduismu velkou roli a její roli podtrhují studenti citáty a principy z jejich náboženství, kdežto u křesťanských studentů lze spatřovat rozdíl v tomto chápání.

Pochopení hodnot a pohledu na hodnotu vzdělání muslimských, křesťanských a hindských studentů vyvolává otázky k dalšímu výzkumu. Pochopení těchto rozdílů a podobností může dále také pozitivně ovlivnit multikulturní komunikaci ať už mezi studenty samotnými, tak v přístupu českých vyučujících ke studentům z odlišného sociokulturního prostředí, které jak jsme zjistili, významně ovlivňuje u respondentů vnímání jejich životních hodnot. Podnětnou otázkou pro další výzkum může být, jakým způsobem český vyučující přistupuje k multikulturní skupině a jakým způsobem tento

vyučující utváří a upevňuje hodnotu vzdělání. Zajímavé by také mohlo být nahlédnout na roli učitele-cizince v českém prostředí.

Príspevok je realizován v rámci řešení projektu IGA_PdF_2017_022 Hodnota vzdělání u studentů z odlišného sociokulturního prostředí.

Literatura

- Brožík, V. (2004). *Hodnotenie a hodnoty*. Prešov: Vydavateľstvo Michala Vaška.
- Gavora, P. (2010). *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido.
- Hayes, N. (1998). *Základy sociální psychologie*. Praha: Portál.
- Kropáčová, J. (2006). *Výuka žáka s odlišným mateřským jazykem*. Olomouc: Univerzita Palackého.
- Křivohlavý, J. (2005). *Implementace – intervenční postupy sociální opory*. Praha: Institut pro postgraduální vzdělávání ve zdravotnictví.
- Mareš, J., Průcha, J. a E. Walterová (2013). *Pedagogický slovník*. Praha: Portál.
- Mohanty, G. S. (2005). *Modern sociology*. Delhi: Isha Books.
- Paulík, K. (2010). *Psychologie lidské odolnosti*. Praha: Grada Publishing.
- Popovič, M., Cakirpaloglu, P. (2004). *Psychologie hodnot. Přehled pro humanitní obory*. Olomouc: Votobia.
- Průcha, J. (2002). *Moderní pedagogika*. Praha: Portál.
- Rokeach, M. (1970). *Beliefs, Attitudes and Values*. San Francisco: Jossey-Bass Inc., Publishers
- Říčan, P. (2010). *Psychologie osobnosti*. Praha: Grada Publishing, a.s.
- Schwartz, S. H. (2015). Basic individual values: Sources and consequences. In: The Praeger Handbook of Personality across cultures. A. Timothy Church, A. Merritt. 2017. ABC Clío.
- Schwartz, S. H. (2015). Basic individual values: Sources and consequences. In D. Sander and T. Brosch (Eds.), *Handbook of value*. Oxford: UK, Oxford University Press. DOI: 10.1093/acprof:oso/9780198716600.001.0001
- Slowik, J. (2007). *Speciální pedagogika*. Praha: Grada publishing, a.s.
- Švaříček, R., Šedová, K. a kol. (2007). *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál.
- Vojtová, P. (2012). *Hodnota vzdělání z pohledů žáků různých typů škol*. Diplomová práce. Praha: FF UK.
- Elektronické zdroje:**
- Hrubá, J. (2009). *Co nejvíc ovlivňuje mladé lidi?* [online]. [cit. 2017-01-10]. Dostupné z URL www.ceskaskola.cz/2009/04/jana-hruba-co-nejvic-ovlivnuje-mlade.html.
- Kučerová, L. (2012). *Hodnoty současné mladé populace*. [online]. [cit. 2017-01-11]. Dostupné z URL https://is.muni.cz/th/251972/pedf_m/diplomova_prace.
- Makovská, K. (2013). *Hodnoty a hodnotová orientace adolescentů*. Bakalářská práce. Brno: ICV Mendelova univerzita v Brně. [online]. [cit. 2017-01-10]. Dostupné z: <http://www.vyzkum-mladez.cz/zprava/1414250482.pdf>.
- Papřoková, A. (2006). *Hodnota vzdělání v současné společnosti*. In Mezinárodní vědecká konference ČLOVĚK-DEJINY-HODNOTY III. OSTRAVA: VŠB-TU Ostrava a Ostravská univerzita. Dostupné z: http://knowledge.vsb.cz/sborniky/2006_Paprokova_Hodnota_vzdelani.pdf.

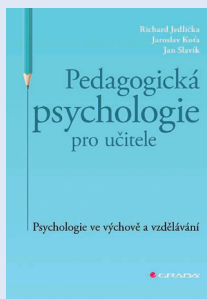
Kontakt:

Mgr. Markéta Šemberová
Ústav pedagogiky a sociálních studií
Pedagogická fakulta Univerzity Palackého

Žižkovské náměstí 5, 771 40 Olomouc
E-mail: marketa.semberova@upol.cz

Mgr. Markéta Šemberová je absolventkou Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, studentkou doktorského studijního programu Pedagogika a lektorkou na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Ve svém výzkumu se zabývá hodnotou vzdělání u studentů z odlišného sociokulturního prostředí, konkrétně u studentů pocházejících z Indie či arabských zemí a vlivy, které na formování dané hodnoty mohou působit. Ve své disertační práci se bude zabývat interkulturní kompetencí vysokoškolských učitelů.

JEDLIČKA, Richard, Jaroslav KOŘTA a Jan SLAVÍK. *Pedagogická psychologie pro učitele: Psychologie ve výchově a vzdělávání*. Praha: Grada, 2018. Psyché. ISBN 978-80-271-0586-1.

Učebnice se zaměřuje na psychologické otázky učení, vyučování a výchovného působení na děti a dospívající. Objasňuje podstatu nejčastějších problémů, s nimiž se pedagogičtí pracovníci setkávají při řízení socializace a jejích poruchách, včetně konfliktů odehrávajících se v každodenních školních interakcích.

Publikace se zabývá řadou důležitých témat. Kromě charakteristiky oboru pedagogické psychologie a jejího historického vývoje jsou to například

- problematika výběru a uspořádání učiva, volby vhodných metod a forem hodnocení
- vliv primární socializace na sebepojetí jedince, jeho společenské zařazení a rizikové chování
- diagnostické metody a přístupy využívané při pedagogické diagnostice
- otázky výchovného poradenství a poskytování poradenských služeb
- pedagogická autorita, specifika komunikace v pedagogickém procesu, řešení nedorozumění
- problematika agrese a podpory prosociálního chování.

Kniha je určena především studentům pedagogických oborů, množství nových podnětů v ní však najdou také stávající učitelé, vychovatelé, trenéři, mistři odborné výuky, sociální pedagogové a psychologové.